

MULTA CONTINGERE VIRGA
(Iuvenal, VIII, 7)

DE

AL. GRAUR

Susținînd că noblețea nu presupune în mod obligator merite personale, Iuvenal întreabă:

Quis fructus generis tabula iactare capaci
Coruinum, posthac multa contingere uirga
fumosos equitum cum dictatore magistros,
si coram Lepidis male uiuitur?

(VIII, 6—9.)

Sînt editori care consideră că versul 7 este interpolat, astfel Maior, după Heinrich ¹, cu argumentul că Coruinus a mai fost numit la versul 5 și că nu era nevoie de o tabletă încăpătoare pentru a marca pe ea un singur nume. Hermann, izbindu-se de aceleași obiecții, rezolvă problema păstrînd versul 7, dar ștergînd versurile 5 și 6. Cu drept cuvînt edițiile mai noi nu s-au lăsat antrenate pe această cale. Repetiția aceluiași nume nu e ceva nemaiauzit la Iuvenal, și nu numai cînd e vorba de un personaj precis ale cărui acțiuni sînt povestite sau puse în discuție (Rufus, VII, 213 și 214, aici cu insistență retorică; Pacuuius, XII, 112, 125 și 129), ci și fără această scuză (Gaetulus, adjectiv derivat de la un nume geografic, V, 53 și 59; Cecropides, VIII, 46 și 53; vezi și Capreae, X, 72 și 93; pentru cuvinte comune repetate, ediția Friedländer, p. 56, n. 8). Cît privește pe *tabula capaci* Iuvenal nu afirmă că tabloul cuprinde un singur nume, ceea ce ar fi de altfel absurd, ci el se mulțumește să citeze ca exemplu unul singur dintre cele existente.

Dar, interpolat sau nu, versul 7 a dat multă osteneală comentatorilor, pentru că nu se știe ce înseamnă *multa uirga*. Scholiastul înțelege această expresie ca « multis fascibus, dignitate », adică, zice Owen, « multis consulibus », ceea ce după Friedländer ar fi o exprimare prea căutată pentru Iuvenal. N-aș fi de această părere, dar nu mă pot lăsa convins că în expresia *multa contingere uirga magistros*

¹ Datele privitoare la edițiile mai vechi sînt scoase din edițiile Maior și Friedländer.

equitum am avea dreptul să interpretăm *multa uirga* ca un ablativ de calitate pe lângă *magistros equitum*, iar dacă trebuie să înțelegem « multis consulibus », nu se vede în ce raport ar fi această expresie cu dictatorul și cu comandantii caveriei. Cît privește înțelesul lui *contingere*, voi reveni asupra lui ceva mai jos.

Ruperti, în cuvîntul *uirga*, vede *lineae* sau *rami* care leagă între ele imaginile, și trimite la Persius, III, 23 (*stemmae quod Tusco ramum millesime ducis*). Această explicație este admisă de Friedländer, care, pentru singularul *multa uirga* în locul pluralului *multis uirgis*, trimite la Iuvenal, III, 142 (*quam multa magnaue paropside cenat?*), unde totuși ideea de plural este sugerată de *quam*, iar pentru *contingere*, trimite (după Maior) la Iuvenal, XI, 62 (*et ipse lumen contingens sanguine caelum*): și la pasajele din alți autori unde *contingere* *aliquem* înseamnă « a avea legături de rudenie cu cineva ». Deci înțelesul ar fi: « atingi, prin multe trepte intermediare, pe mai mulți magistri *equitum* și un dictator ». Aceeași ar fi valoarea lui *contingere* și în ipoteza lui Ruperti. Desigur, cu toată obiceiia exprimată mai sus, nu mi s-ar părea greu de admis că *multa uirga* înseamnă « multis uirgis ». Asemenea folosire a lui *multus* nu e străină literaturii latine. Mai multe dificultăți face înțelesul lui *contingere*, căci nu văd cum acest verb, în ipoteza dată, s-ar putea coordona cu *iactare*. Apoi, dacă este o laudă să ai mulți strămoși cunoscuți (cum se vede din versul citat al lui Persius și cum apare în gura nobililor francezi care se mîndresc că strămoșii lor au participat la cruciade), dacă e o laudă să ajungi cu originea pînă la cer (așa cum rezultă din versul citat al lui Iuvenal), nu văd ce laudă ar fi să afirmi că între tine și un personaj ilustru sînt numeroase trepte intermediare. În sfîrșit, ținînd seamă de faptul că tot pasajul este concret (*tabula*, *Coruinum*, *fumosos* etc.), ne așteptăm ca și *contingere* să aibă sensul său concret obișnuit și nu un sens figurat, abstract, cum ar fi acela de « a se înrudi ». Cum s-ar potrivi, într-adevăr, ideea că « e inutil să te înrudești cu personaje ilustre, dacă te porți urît de față cu imaginile Lepidilor »?

Sensul concret al lui *contingere* este presupus în ipoteza lui Heinrich, care traduce *multa uirga* prin « mătură », trimitînd la Ovidiu, *Faste*, IV, 736 (*uirgaque uerrat humum*). La Ovidiu, sensul e clar: e vorba de o mătură de crengi, un tîrn, potrivit pentru a mătura pămîntul. *Multa uirga* ar putea fi « cu multe mături », eventual « cu o mătură mare ». Dar se folosea oare tîrnul pentru a curăța imaginile strămoșilor? Și dacă ar fi fost curățati, ar mai fi fost *fumosi*? Dar mai presus de toate se pune întrebarea: cum se încadrează noțiunea de « a mătura » în textul nostru și cum se coordonează, în ipoteza discutată, *contingere* cu *iactare*? Înțeleg că nu merită să te lauzi cu strămoșii, dar e inutil să le scuturi de praf imaginile?

K. F. Hermann înțelege că *uirga* este nuiua cu care se arată (*contingere*) imaginile: acestea ar fi plasate atît de sus, încît, pentru a se ajunge la ele, trebuie înădite mai multe nuiiele, idee pe care Friedländer o găsește îndoielnică, după ce o admisesse în *Sittengeschichte*, I, 241, n. 5, iar Labriole-Villeneuve și-o însușese în întregime, traducînd prin « atteindre avec une baguette rallongée plusieurs fois ».

Pentru *contingere uirga*, după părerea mea, singura interpretare este aceasta din urmă, « a atinge (pentru a arăta) cu bățul ».

Coram Lepidis își găsește astfel valoarea deplină: « de ce ne arăți imaginile strămoșilor, dacă sub ochii lor duci o viață imorală? »

Dar care este valoarea lui *multa*? O nuiie de cîtiva metri lungime nu era atît de greu de găsit și, după cum am avut cu toții adesea ocazia să vedem, nu este nevoie ca nuiua să atingă partea cea mai de sus a imaginii. Era oare aceasta

așezată atât de sus încât era nevoie de o nuia înădădită de mai multe ori? Se pune atunci întrebarea dacă vizitatorul o mai putea vedea bine.

După părerea mea, avem aici un simplu hipalage, așa cum întâlnim adesea: adjectivul *multa* trebuie înțeles ca un adverb, *multum*, pe lângă *contingere*, astfel încât *multa contingere uirga* înseamnă « a atinge mult, adesea, mereu, cu varga ». Această folosire a lui *multus* este curentă; Georges, în dicționarul său, citează câteva exemple. Iată unul dintre ele: *plurima nantis in ore est Alcyone coniunx* (Ov., *Mét.*, 562—563) « înotătorul rostește cel mai adesea numele soției sale, Alcyone ».

Dacă admitem această soluție, pasajul discutat apare unitar și lesne de înțeles.

MULTA CONTINGERE VIRGA

(Ювенал, VIII, 7)

РЕЗЮМЕ

Выражение *multa uirga* в одном из спорных пассажей Ювенала (VIII, 7) было поочередно переведено „multis fascis, consulibus“, *multae lineae, multi rami* „метла“ или „baguette rallongée plusieurs fois“. Автор предлагает понимать *uirga* как «палка», а *multa*, как замещение гипаллагой наречия *multum* — «часто», определяющего глагол *contingere*.

MULTA CONTINGERE VIRGA

(Juvénal VIII, 7)

RÉSUMÉ

Dans un passage controversé de Juvénal (VIII, 7), l'expression *multa uirga* a été tour à tour traduite par « multis fascis, consulibus », par « multae lineae, multi rami », par « balai », par « baguette rallongée plusieurs fois ». L'auteur propose de comprendre *uirga* comme « baguette », et il voit dans *multa* une substitution par hypallage de l'adverbe *multum* « souvent », déterminant *contingere*.